

ФІЛОСОФІЯ І ПОСТСУЧАСНІСТЬ: ТРАДИЦІЯ, КРИТИКА, ДЕКОНСТРУКЦІЯ

Постсучасна філософська парадигма характеризується критичним модусом артикульованості традиційної проблематики. Постмодерністська критика (як вона специфікується в межах постструктуралістської концепції деконструкції) – це критика, іманентна до свого об'єкта: логоцентристської системи філософського мислення. Оскільки логоцентристська традиція є здебільшого критичною, то її критика з боку постструктуралізму призводить до ситуації, що нагадує Расселівський парадокс. Останній є неусувним в межах логіки деконструкції, оскільки *метамова*, позапокладність котрої щодо мови-об'єкта суть «розв'язання» антиномії, є *іманентною*, так само як іманентною є позиція критика, яка конститує критичну метамову. Але метамова деконструкції, що є свідомо покладеною як іманентна, вписує структуру антиномії до логіко-критичної системи розрізнення.

Критика (деконструкція) онтологічних позицій спричиняє онтологізацію критики, долаючи гносеологічну центрацію критики логоцентристської. Онтологічне в філософії постструктуралізму є можливим лише виходячи з онтико-онтологічного розрізнення. Останнє не визнається автором концепції деконструкції, Ж.Деррида, з причини вкоріненості даної опозиції в системі логоцентризму: це призводить до визначення буття виключно в статусі *не-*. Однак, враховуючи фундованість логіки розрізнення принципом медиативної негації (позаальтернативного заперечення без зняття), *не-буття* відноситься в однаковій мірі до буття і небуття. Аналогії з традицією тут простежуються в напрямку таких позицій: аристотелеве визначення структури «S не є не P» як проміжної між ствердженням і запереченням; кантівські «нескінченні» висловлювання, що детерміновані тільки однобічно; апофатична логіка Св. Августіна. Показово, що традиційні імплікації деконструктивної парадигми є маргінальними позиціями щодо логоцентризму в середині самого логоцентризму. Маргінальність і критичність синонімуються в рамках розуміння «критики як кризи» (П. де Ман [3]). Таке розуміння

легітимує кризове мислення, що конститує структуру парадоксу. Від Канта до Рассела елемент принципової нерозв'язуваності вказує на межі мислення з метою не лише обмеження, але й продуктивного розширення запитальної зони кризи, критики, границі. Кризовість та «онтологізація» антиномії в якості критичного модусу протистоїть бінарній опозиційності. Процесуальність як функція кризи (пограничності) фундує філософію *différance*, онтологізуючи *відношення* як процесуальне розрізнення.

Деконструкція як маркер і каталізатор відношення зближує мову і мислення – рівні розрізнення-відношення. Мова-мислення як система реляцій деконструюється з допомогою логічного апарату, який також підлягає деконструкції відповідно до принципу іманентизації метамови. Перш за все, деконструкція стосується телеологічної настанови логіки на принципову результативність в контексті бінарної опозиції істини/хиби. Поза визначеністю результатом, що елімінується в межах парадоксального мислення, логіка може бути визначеною безпосередньо як відношення *між*, дистинктивність, розрізнення. Однозначність результату в двозначній логіці підринається кризовістю парадоксу. А подолання останнього (щоразу контекстуальне, позбавлене всезагальності) тим більше призводить до множинності рішень, розриваючої цілісності системи. Антиномічність виступає в якості маркера деконструкції цілісності – універсальності абстракції.

В ХХ столітті варіативність деконструкції логічної парадигми реалізується і як спрощення (напр., об'єднання Васильєвим [4] законів (не) протиріччя та виключеного третього), і як примноження (n-значна система Лукасевича, розвиток модальних логік). У всіх випадках очікуване подолання бінаризму спрямоване, в основному, на телеологічну контекстуальність («цього-разу-істинність»), а не на процесуально-онтологічний вимір. Критика як гносеологічна функція домінує над онтологією процесу.

Однак процесуальні передпосилання артикульовані в низці логіко-філософських концепцій, що орієнтовані на проблему смислу як функції, що продукує гетерогенність. Смилова концепція Фреге, розуміння процесу міркування як його ж результату Лукасевичем, констатація Твардовським проблеми неоднозначності у розумінні істинності та хибності, расселівські апорії, вітгенштайнівська парадоксальність контекстуальних взаємодій – всі ці позиції орієнтовані на маркування реляційного параметру як такого, що визначає логічну парадигму і згодом концептуалізується в дерридіанському *différance*.

Множинність як позаопозиційне розрізнення підриває вибірковість і верифікацію. Це відбувається за рахунок диссоціації цілого не менш, ніж контамінації дистинкцій. Так, апофатична логіка Св. Августина констатує тотальність істинності в світлі її позапокладності запереченню, а отже – невизначності: «коли зникне сама істина, то чи не буде істинним те, що істина зникла?» [1, 181]. Така транспозиція «парадоксу брехуна» поглиблюється Деррида щодо проблеми свідочтва, хибність котрого неможливо довести: адже свідок міг вважати, що говорить правду, брешучи. (Тут ми не деталізуємо проблеми модального ускладнення – розрізнення знання, віри, думки щодо проблеми Іншого). Буття, що мислиться як відношення (процес), тим більше є стороннім опозиційному членуванню і лише вписує в себе і покладання, і заперечення в якості варіантів.

Логіка відношення («логіка смислу», якщо послатися на роботу Ж. Дельоза) продукує деконструкцію в сфері суджень: «дій свідомості, яким ми приписуємо ознаки істини та хиби» (Твардовський). Виходячи з онтологізованої позиції відношення, корелятивність *розрізнення-як-критики* і структури судження можлива завдяки пограничній функції зв'язки-архипредиката «бути» у висловлюванні. В рамках постструктуралізму проблемою судження (висловлювання) займаються також М. Фуко, Ю. Кристева. При цьому аналітика суджень дотична смисловій проблематиці. Цікаво, що Дельоз і Кристева, що на відміну від Деррида приймають зв'язку-архипредикат «бути» як інструмент відмежування та дистинкційного позиціонування, фактично виключають актуальність відмінності через монізм сингулярної чи ізоморфічної презумпцій в способі структурування. Монізм підриває логічне мислення, експліковане за посередництвом структури судження. Деррида в *Диссемінації* [2, 439] намагається елімінувати зі структури розрізнення зв'язку «є» як маркер існування суб'єкту, «присутність» якого знаходить своє підтвердження у відповідно акцентуєваній структурі судження, що апріорі передбачає аксіологічне спрямування. Але зв'язка «є», що розглядається на онтологічному (а не онтичному) рівні, децентруючи вписуванням в процес позицію «суб'єкта що говорить», виконує функцію розрізнення, визначає процесуальність буття-як-відношення. «Є» в якості семантично-нейтрального предикату позапокладено опозиціям «так/ні», «істина/хиба».

Інше питання, наскільки адекватним виглядатиме використання терміну «судження» щодо такого позателеологічного висловлювання, яке детермінується лише власною процесуальністю. Усталена синонімія термінів «висловлювання» і «судження» не виглядає коректною в контексті

позаоцінкової реляційності. Але, враховуючи принцип іманентної критики, що фундує деконструктивний «метод», адекватним видається використання терміну «позаоцінкове судження», що апелює до практики «свідоцтва» дискурсивного модуса, альтернативного в дерридіанській філософії «критиці», що оцінює, та/або «спостереженню». Судження та свідоцтво об'єднані предикативним принципом відношення «до...», мислення (говоріння) «про...». Іманентизація свідоцтва деконструює судження і породжує *критику-як-вписування*. Свідоцтво як модус критики не призводить до синхронії у злитті з об'єктом, але, навпаки, зберігає запізнення, що є характерним для системи мови і мислення і здійснюється у рознесенні зв'язкою «є», яка імпліцитно наявна в кожному акті розрізання. Критичність *différance*, єдність розриву та ним же продукованого відношення «до...» (предикації) позиціонує традицію як «завжди вже» дану пресуппозицію будь-якої відмінності.

1. *Бл. Августин «Монологи» / Энихиридион – «ИСА»*. – К., 1996. – С. 157-207. 2. *Деррида Ж. Диссеминація*. – Екатеринбург: У-фактория, 2007. – 608 с. 3. *Манн П. де «Критика и кризис» // Слепота и прозрение*. – С-Пб: «Гуманитарная академия», 2002. – С. 12-34. 4. *Смирнов В. «Логические идеи Н.Васильева и современная логика» // Н. Васильев. Воображаемая логика*. – М.: Наука, 1989. – С. 229-259.

Тетяна Гайналь

Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ

СУЧАСНИЙ ФІЛОСОФ ЯК ПРАКТИК ТА ПРАГМАТИК

Попри постійне позиціонування завдання філософії (самими ж філософами) як з'ясування місця людини в світі, для не філософа це не так вже й очевидно. Ми так і не знаходимо точок дотику, умовно розділившись на „нас” (філософів) та „них” (не філософів). У останніх вже остаточно сформувався уявлення про філософа як пихатого, самозакоханого, який, до того ж, займається не до кінця зрозуміло чим. Здається, що самі філософи не прагнуть змінювати свій імідж, снобують ним і розглядають свою діяльність як самоцінну та самодостатню. В той час філософ сприймає не філософа як такого, що далекий від істинної сутності речей, не здатний до бачення проблеми в узагальненому вигляді, до філософської